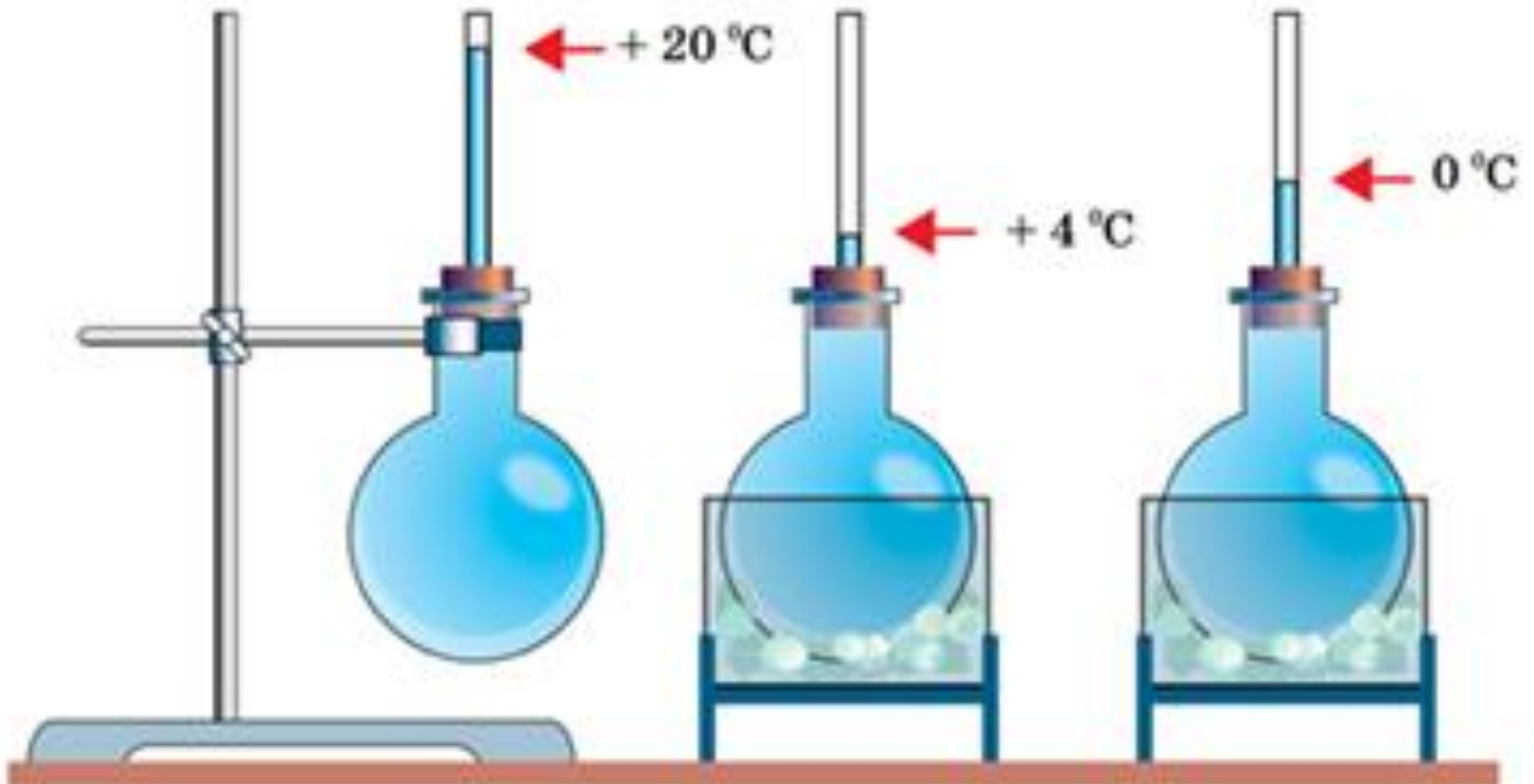

Залежність розмірів фізичних тіл від температури

теплове розширення твердих тіл, рідин і газів

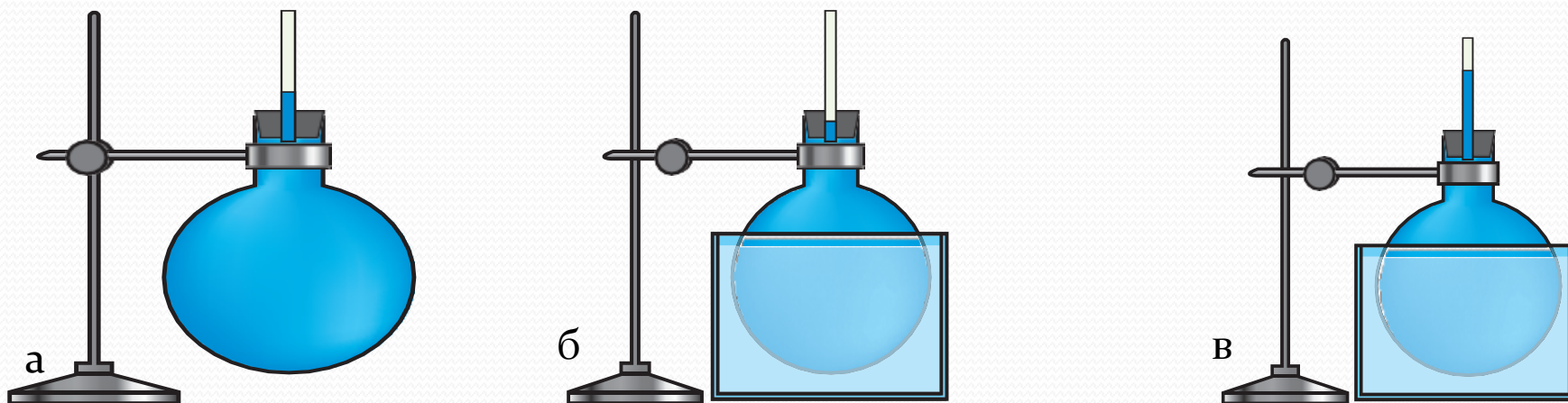
Як правило, тверді тіла, рідини й гази під час нагрівання розширюються, а під час охолодження — стискаються.

Теплове розширення газів

Нагріваючись,
повітря в колбі розширюється, і
деяка його частина виходить із
колби — біля отвору трубки
утворюються бульбашки повітря

Теплове розширення рідини

Закорковану колбу з рідиною в трубці (а) помістили в посудину з гарячою водою. Рівень рідини в трубці спочатку трохи знизився (б) (це пояснюється тим, що спочатку нагрівається й розширюється колба, а вже потім, нагріваючись, розширюється вода), а через деякий час — значно підвищився (в)

Теплове розширення твердих тіл

Пристрій Гравезанда, за допомогою якого ілюструють теплове розширення твердих тіл:

- а — у нагрітому стані кулька не проходить крізь кільце;
- б — після охолодження кулька крізь кільце проходить

Причини теплового розширення

Зі збільшенням температури збільшується кінетична енергія частинок речовини, з яких складається тіло.

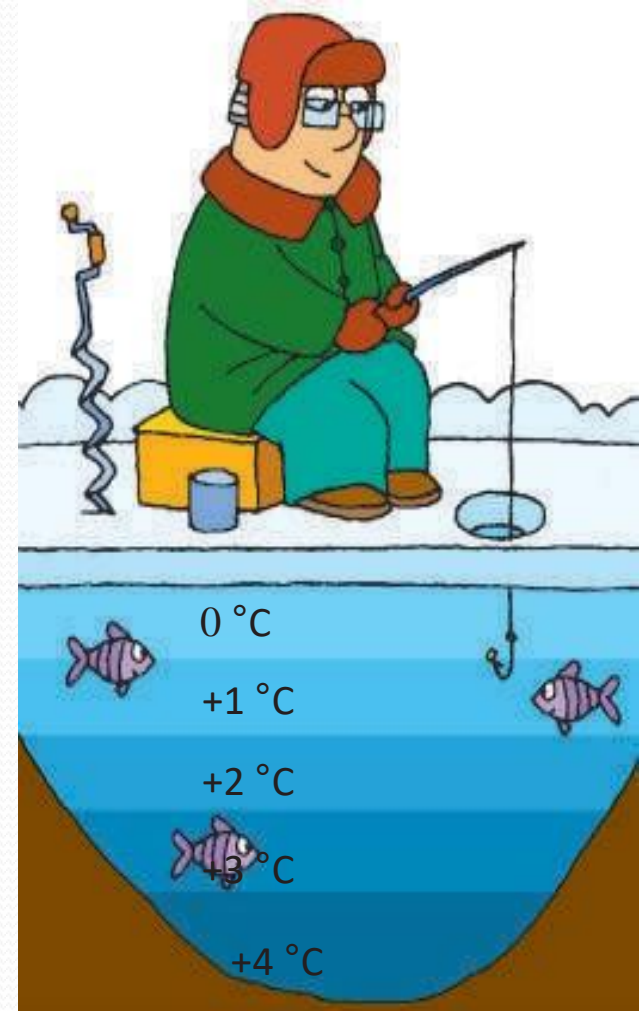
Середня відстань між частинками також збільшується, і, відповідно, збільшується об'єм тіла.

І навпаки, зі зниженням температури тіла кінетична енергія частинок зменшується, проміжки між частинками зменшуються теж і, відповідно, зменшується об'єм тіла.

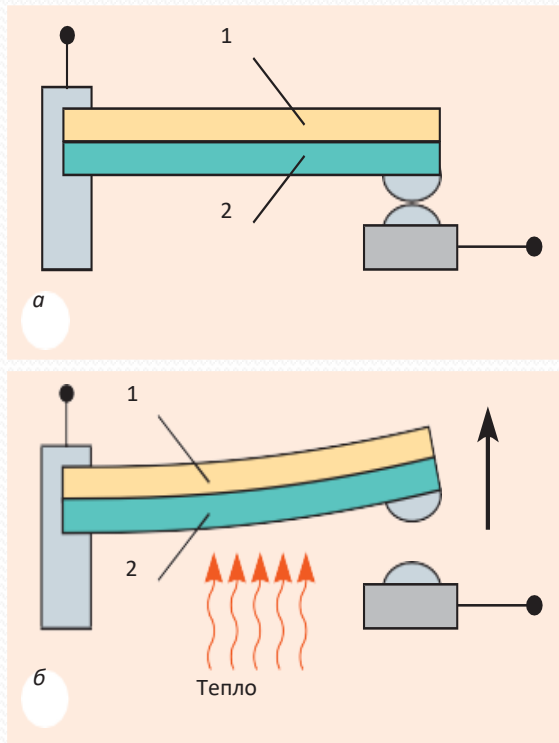

Існують речовини, об'єм яких на певному інтервалі температур під час нагрівання зменшується, а під час охолодження — збільшується. До таких речовин належать вода, чавун і деякі інші. Вода, наприклад, під час охолодження до $4\text{ }^{\circ}\text{C}$ (точніше, до $3,98\text{ }^{\circ}\text{C}$) стискується, як і більшість речовин. Однак починаючи з температури $4\text{ }^{\circ}\text{C}$ і до замерзання ($0\text{ }^{\circ}\text{C}$) вода розширюється. Саме завдяки цій властивості річки, моря й океани не промерзають до дна навіть у сильні морози. Адже саме за температури $4\text{ }^{\circ}\text{C}$ вода має найбільшу густину і тому опускається на дно водойми. За температури ж $0\text{ }^{\circ}\text{C}$ густина води є меншою, тому така вода залишається на поверхні й замерзає — перетворюється на лід

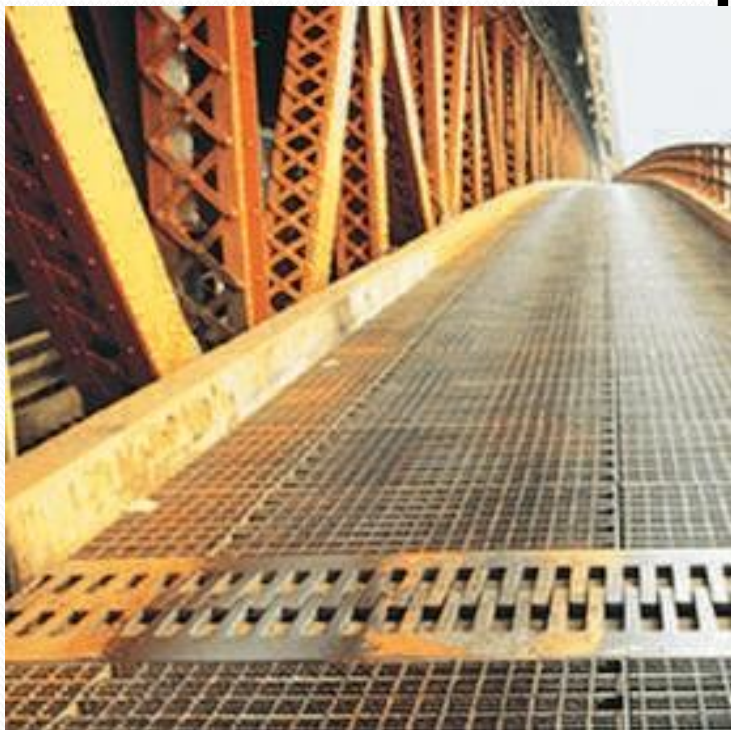

Теплове розширення у природі й техніці

Для автоматичного вимкнення електронагрівальних пристроїв (наприклад, чайника) використовують біметалеві пластинки (а) (Дія таких пластинок заснована на тому, що різні метали по-різному розширюються під час нагрівання)

Теплове розширення у природі й техніці

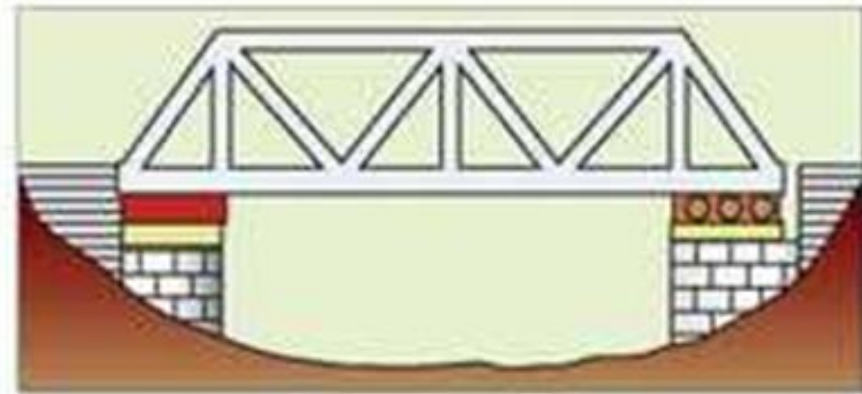

Щоб міст не вигинався під час спеки й не руйнувався в мороз, його виготовляють з окремих секцій, з'єднаних спеціальними зчленуваннями (ряди зубців змикаються під час спеки й розходяться під час морозів)

Теплове розширення у природі й техніці

Паропроводи на теплових електростанціях та інші трубопроводи, які можуть нагріватися, облаштовують спеціальними компенсаторами, що дає змогу розширюватися трубам.

Будуючи мости, один з кінців їхніх прольотів кріплять до опори, а інший розташовують вільно або на спеціальних котках.

Підбиваємо підсумки

- Зазвичай тверді тіла, рідини й гази під час нагрівання розширюються, а під час охолодження стискаються.
- Тверді тіла та рідини розширюються набагато менше, ніж гази. Зміна розмірів тіла внаслідок зміни температури залежить від речовини, з якої складається це тіло.
- Причина теплового розширення полягає в тому, що зі збільшенням температури збільшується швидкість руху частинок речовини (атомів, молекул, йонів) і в результаті збільшується середня відстань між частинками.
- Явище теплового розширення враховують і широко використовують у техніці й побуті. Воно відіграє дуже важливу роль у природі.